

■ بازتاب وندالیسم کتابخانه‌ای

در کتاب‌نوشته‌ها

سیما شهباز | یزدان منصوریان | افسانه شهباز

■ چکیده

هدف: بررسی یادداشت‌های موجود در حاشیه کتاب‌های کتابخانه‌ای عمومی - که شکلی متداول از وندالیسم است - انجام شده است. روش / رویکرد: پژوهش حاضر با رویکرد کیفی انجام شده و نمونه مورد بررسی گزیده‌ای از کتاب‌های کتابخانه شهید هاشمی نژاد ساوه است که از این وندالیسم آسیب دیده بودند. با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند، ۱۴۰ مورد از کتاب‌نوشته‌ها انتخاب و به روش تحلیل محتوای ترکیبی بررسی شدند. یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، محتوای کتاب‌نوشته‌ها شامل ۴ مقوله اصلی "بیان احساسات"، "اظهار نظر"، "پیشنهاد" و "درخواست" است. مقوله "بیان احساسات" بیشترین و مقوله "درخواست" کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. براساس این نتایج، اغلب خواندگانی که در حاشیه کتاب یادداشت نوشته‌اند، بیش از قصد تخریب، هدف اطلاع‌رسانی داشته‌اند. ضمناً بررسی یادداشت‌های آنان نشان می‌دهد نگرش آنان به زندگی (حداقل در زمان نوشتن یادداشت)، نوعی نگرش منفی بوده که عمدتاً با احساس غم و اندوه همراه بوده است. همچنین امیدواری به زندگی نویسندگان این یادداشت‌ها نیز در سطح پایینی به نظر می‌رسد. افرادی که به نوشتن یادداشت در حاشیه کتاب تمایل نشان داده‌اند در اغلب موارد، احساساتی نظیر شکست در روابط عاطفی و پشیمانی از عشق را تجربه کرده‌اند. نتیجه‌گیری: کتابداران می‌توانند در فرایند مجموعه‌سازی منابع در کتابخانه‌های عمومی به آثار الهام‌بخش توجه بیشتری نمایند. آثاری نظیر زندگینامه‌ها و آثاری که به تقویت نشاط و روحیه افراد کمک می‌کنند.

کلیدواژه‌ها

تخریب‌گرایی، وندالیسم کتابخانه‌ای، کتاب‌نوشته‌ها

بازتاب وندالیسم کتابخانه‌ای در کتاب‌نوشته‌ها

سیما شهباز^۱ | یزدان منصوریان^۲ | افسانه شهباز^۳

دریافت: ۱۳۹۲/۰۱/۱۸ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۷/۱۵

مقدمه

وندالیسم^۴ یا تخریب‌گرایی نمونه‌ای از ناهنجاری‌های اجتماعی و به معنی داشتن نوعی روحیه بیمارگونه است که فرد را به تخریب آگاهانه محیط زیست، اموال عمومی، ابنیه تاریخی، آثار باستانی و فرهنگی، و مصادیقی از این قبیل تشویق می‌کند (ژانورن، ۱۳۶۷؛ کلینارد، ۱۹۷۵؛ کلارک^۵، ۱۹۹۱ به نقل از محسنی تبریزی، ۱۳۸۳).

کلینارد (۱۹۷۵) وندالیسم را تخریب ارادی اموال و متعلقات عمومی به صورتی مداوم و مکرر تعریف می‌کند. در تعریفی دیگر، کلارک (۱۹۹۱) وندالیسم را تخریب آگاهانه، ارادی و خودخواسته اموال، تأسیسات و متعلقات عمومی می‌داند. ژانورن (۱۳۶۷) نیز وندالیسم را نوعی روحیه بیمارگونه تعریف می‌کند که به تخریب تأسیسات عمومی نظیر تلفن‌های عمومی، صندلی اتوبوس‌های شهری، مترو و ترن‌های مسافری و باجه‌های پست و تلگراف و نظایر آن تمایل دارد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳).

وندالیسم از واژه وندال^۶ گرفته شده است^۷. فرهنگ آکسفورد (۱۹۹۲)، وندالیسم را رفتار ویژه وندال‌ها تعریف می‌کند. وندال‌ها افرادی هستند که با رغبت، آثار هنری عمومی و خصوصی را از بین می‌برند و زیبایی طبیعت را خراب می‌کنند.

تخریب اموال عمومی نوعی انتقام‌جویی در برابر کمبودهای رفاهی و اجتماعی است که افراد انتظار دارند. بنابراین، وقتی رفاه اجتماعی و خدماتی ضعیف است، افراد جامعه خود را برای حفظ آنچه اموال عمومی نامیده می‌شود مسئول نمی‌دانند (مقصودی و بنی فاطمه، ۱۳۸۳).

۱. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی و کتابدار کتابخانه عمومی شهید هاشمی نژاد ساوه، اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان مرکزی، نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور
shahbaz65@gmail.com

۲. دانشیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه خوارزمی

y.mansourian@gmail.com

۳. کارشناس ارشد زبان‌شناسی همگانی و دبیر زبان انگلیسی اداره آموزش و پرورش شهرستان ساوه (استان مرکزی)

a84_shahbaz@yahoo.com

4. Vandalism

5. Cinard

6. Clarke

7. vandale

۸. وندال نام یکی از اقوام ژرمن-اسلاو است که در قرن پنجم میلادی در مناطق فرانسه و اسپانیای امروزی زندگی می‌کردند. وندال‌ها مردمی جنگجو و مهاجم بودند که دائماً به سرزمین‌های اطراف خود حمله می‌کردند و آبادی‌های آنان را تخریب می‌کردند تا جایی که به غارتگری و وحشی‌گری و خرابکاری مشهور شدند. به همین دلیل بعدها برای نام‌گذاری اعمال خرابکارانه از واژه وندالیسم استفاده شد (ژانورن، ۱۳۶۷، نقل در فتعی و محمدی، ۱۳۹۰).

از دیگر نمونه‌های جدیدتر پدیده وندالیسم، وندالیسم اینترنتی است. وندالیسم اینترنتی به معنی خرابکاری و ایجاد مشکلات فنی نظیر هک در وبسایت‌ها و مراکز داده است. وندالیسم اینترنتی می‌تواند علت‌هایی نظیر سرگرمی، کنجکاوی‌های شخصی، مسائل سیاسی و یا حتی نژادی و مذهبی داشته باشد (ویکی‌پدیا).

در حوزه سبب‌شناسی وندالیسم در جامعه، اغلب صاحب‌نظران معتقدند این پدیده، علت واحدی ندارد. جامعه‌شناسان علت رفتارهای بزهکارانه را ساختارهای اجتماعی و فرهنگی دانسته‌اند؛ درحالی که روان‌شناسان، و به‌ویژه روان‌کاوان، آن را معلول عوامل روانی و خلق و خوی افراد می‌دانند. گروه سوم از صاحب‌نظران این حوزه روان‌شناسان اجتماعی هستند که معتقدند فرد و جامعه، هر دو بر جریانات رفتاری مؤثر هستند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۹؛ فتحی و محمدی، ۱۳۹۰).

کلارک عوامل مؤثر در بروز رفتارهای وندالیستی را به ۸ گروه تقسیم می‌کند. این گروه‌ها عبارتند از: تجارب نخستین دوران کودکی؛ توارث؛ شکل‌گیری شخصیت بزهکار؛ عوامل شخصیتی، اجتماعی و اقتصادی؛ شرایط و وضعیت فعلی فرد؛ بحران‌ها و وقایع که به احساس کسالت، درماندگی، افسردگی و خشم فرد منجر می‌شوند؛ شرایط، موقعیت‌ها و وضعیت‌های خاص^۱ مثل خیابان‌های مناطق فقیرنشین، مکان‌های فاقد گشت پلیس، مکان‌های مخروبه و متروک و غیره؛ جریانات‌های شناختی و ادراکی و نیز حالات و وضعیت‌های انگیزشی فرد (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳، نقل در میرفردی، احمدی و نیکخواه، ۱۳۹۱).

هوبر یکی دیگر از محققانی است که زمینه تحقیق او بررسی وندالیسم در وسایل حمل و نقل عمومی اروپا بوده است. براساس نظر هوبر، عوامل متعددی در بروز رفتارهای وندالیستی مؤثر هستند، اما شایع‌ترین آنها جلب توجه به واسطه کمبود محبت، خودخواهی، احساس عدم تعلق به وسایل نقلیه خودکار، احساس خودباختگی، حس انتقام‌جویی و داشتن شخصیت ضد اجتماعی است (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳ به نقل از میرفردی، احمدی و نیکخواه، ۱۳۹۱) مطابق الگو.

پرفسور موزر معتقد است احساس اجحاف و احساس ناکامی یا همان احساس عدم موفقیت در کار، دو انگیزه مهم در خرابکاری و رفتارهای ویران‌گرانه هستند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳ به نقل از میرفردی، احمدی و نیکخواه، ۱۳۹۱).

براساس یافته‌های پژوهش‌های پیشین، اغلب وندال‌ها در گروه جنسی مذکر قرار دارند. وندالیسم در مناطق شهری بیش از مناطق روستایی است و اغلب وندال‌ها از نظر تحصیلی در گروه افراد ناموفق بوده‌اند. اگرچه رفتار وندالیستیک در هر سنی ممکن است از افراد سر بزند اما بیشترین آمار مرتکبین به وندالیسم در گروه سنی جوانان ۱۰ - ۲۵ سال بوده است

1. Specific situations

(داوری عهد، ۱۳۸۳، نقل در قاسمی، ۱۳۸۸). از دیگر ویژگی‌های افراد وندال این است که آنها اعمال خود را به منزله تفریح و کاری هیجان‌انگیز می‌دانند به این معنی که معتقدند اعمال آنها نوعی شوخی و مزاح و یا شیطنت است؛ به همین دلیل دیدن یک شیشه شکسته بدون وجود هیچ احساس اجحافی، فرد را به شکستن سایر شیشه‌ها ترغیب می‌کند. این پدیده که در روان‌شناسی به پدیده گلوله‌برفی معروف است باعث می‌شود افراد بدون آنکه به عواقب کار خود ببینند کار دیگران را تکرار کنند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۹).

کتابخانه نهادی اجتماعی است که در تعامل مستقیم با افراد و قشرهای مختلف جامعه قرار دارد و به دلیل همین تعامل، ناگزیر از رویارویی با پدیده‌های مختلف اجتماعی است. وندالیسم کتابخانه‌ای^۱ بخشی از پدیده وندالیسم است که آسیب رساندن به اموال و منابع کتابخانه‌ها به وسیله کاربران از نتایج بارز آن است.

در میان مصادیق گوناگون وندالیسم کتابخانه‌ای، کتاب‌نوشته‌ها یا همان یادداشت‌هایی که توسط خوانندگان در حاشیه کتاب‌ها نوشته می‌شوند از اهمیت خاصی برخوردارند. این یادداشت‌ها از یک سو زیبایی کتاب را از بین می‌برند و باعث فرسودگی آن می‌شوند و از سوی دیگر ردپایی از افکار، نظرات، دیدگاه‌ها و نیازهای جامعه مخاطبان کتابخانه محسوب می‌شوند که بررسی آنها می‌تواند راهنمای خوبی برای کتابداران و مطالعات کتابخانه‌ای باشد. کتابخانه به‌عنوان یک نهاد اجتماعی با رسالت‌های آموزشی و اجتماعی خود می‌تواند از جمله نهادهای تأثیرگذار جامعه در کاهش ناهنجاری‌های اجتماعی و بزهکاری باشد.

بررسی و تحلیل محتوای ترکیبی یادداشت‌های خوانندگان در حاشیه کتاب‌ها که مسئله اصلی این پژوهش است و در این مقاله برای آنها از لفظ "کتاب‌نوشته‌ها" استفاده شده است از دو جنبه حائز اهمیت است. اول اینکه با بررسی این کتاب‌نوشته‌ها محتوای اصلی یادداشت‌های خوانندگان کشف می‌شود و می‌توان زوایای گوناگون آن را بررسی کرد و دوم آن‌که مطالعه این کتاب‌نوشته‌ها می‌تواند تا حدود زیادی گویای ویژگی‌های روحی و شخصیتی وندال‌های کتابخانه باشد.

پیشینه مطالعات انجام شده در حوزه وندالیسم به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند: دسته اول از این مطالعات، پژوهش‌هایی هستند که به بررسی عوامل مؤثر بر وقوع پدیده وندالیسم پرداخته‌اند. این مطالعات با آزمون فرضیه‌های مختلف به بررسی نقش متغیرهایی مانند سن، جنس، میزان تحصیلات، موقعیت اجتماعی - اقتصادی، عوامل شخصیتی و مانند آن در گروه‌های مختلف پرداخته‌اند. به‌عنوان نمونه، حیدری و پارسامهر (۱۳۹۱) در پژوهشی به بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز پرداخته‌اند. در پژوهشی دیگر؛ قاسمی، ذوالاکتاف و نورعلی‌وند (۱۳۸۸) به بررسی عوامل مؤثر بر وندالیسم و

1. Library Vandalism

اوباشگری در ورزش فوتبال پرداخته‌اند. از دیگر پژوهش‌های انجام‌شده در این گروه، پژوهش محسنی تبریزی (۱۳۷۹) است که به بررسی علل وندالیسم در تهران و راه‌های پیشگیری و درمان آن پرداخته است. میرفردی، احمدی و نیکخواه (۱۳۹۱) نیز در پژوهشی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به وندالیسم را در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر یاسوج بررسی کرده‌اند.

مارش و همکاران^۱ در دانشگاه آکسفورد با استفاده از تحقیقات میدانی و مشاهده‌ای به بررسی خشونت هواداران فوتبال در ورزشگاه‌ها پرداختند. مطالعات و بررسی‌هایی نیز درباره کارهای تخریبی، تجاوزگری و سنگ‌پرانی به حریم راه‌آهن، توسط مؤسسه جرم‌شناسی استرالیا انجام شده است. از آن جمله می‌توان به بررسی وندالیسم و کشیدن تصاویر و نقاشی، یادگاری نویسی و مانند آن روی وسایل حمل و نقل عمومی (راه‌آهن) که توسط ویلسون و هیلی^۲ در سال ۱۹۸۷ میلادی صورت گرفته است اشاره کرد (نقل در میرفردی، احمدی و نیکخواه، ۱۳۹۱).

دسته دوم از مطالعات انجام شده در حوزه وندالیسم شامل پژوهش‌هایی می‌شود که به بررسی اشیاء و ابنیه تخریب‌شده توسط وندال‌ها پرداخته‌اند. تحلیل محتوای دیوارنویسی‌ها از نمونه‌های رایج این مطالعات است. به‌عنوان نمونه، مقصودی و بنی‌فاطمه (۱۳۸۳) در پژوهشی به تحلیل محتوای دیوارنویسی‌های کلاس‌های درس دانشگاه شهید باهنر کرمان پرداخته‌اند.

اما حوزه وندالیسم کتابخانه‌ای بخشی از مطالعات وندالیسم است که به‌طور خاص به بررسی پدیده وندالیسم در کتابخانه‌ها و وجوه مختلف آن می‌پردازد. طبق جستجوهای نگارندگان، پژوهشی که به‌طور خاص به تحلیل محتوای یادداشت‌های خوانندگان در حاشیه کتاب‌های کتابخانه پرداخته باشد یافت نشد. اما مطالعاتی در خارج از کشور پیرامون این موضوع انجام شده است که در ادامه به آنها اشاره می‌شود:

گیدکار، داکنه و چاوان^۳ (۲۰۱۳) در پژوهشی با کشف مهم‌ترین رفتارهای وندالیستیک کتابخانه‌ای، این رفتارها را به دو دسته داخلی و خارجی تقسیم می‌کنند. رفتارهای داخل کتابخانه نظیر تخریب میزها و صندلی‌ها، ایجاد سروصدا با خش‌خش صفحات کتاب و سایر اسناد، سرقت مجسمه‌ها و تمثال‌ها، و جابه‌جا کردن تجهیزات کتابخانه از مهم‌ترین رفتارهای وندالیستی داخل کتابخانه محسوب می‌شوند؛ درحالی‌که رفتارهایی نظیر سرقت وسایل نقلیه، نشستن روی وسایل نقلیه پارک‌شده، شکستن شیشه‌ها و لامپ‌ها، ایجاد آتش‌سوزی و تخریب اموال کتابخانه‌ها، تجمع و اغتشاش در پردیس کتابخانه و همچنین تخریب باغچه‌ها و محوطه‌های چمن‌کاری شده از نمونه‌های رفتارهای وندالیستی خارجی هستند.

در مقاله‌ای دیگر هارت^۴ (۲۰۰۵)، با تأکید بر این نکته که حفاظت و نگهداری از مجموعه کتابخانه‌ها یکی از مسئولیت‌های کتابداران محسوب می‌شود به دسته‌بندی موضوعات وندالیسم کتابخانه‌ای می‌پردازد. نتایج تحقیق وی نشان می‌دهد موضوعاتی نظیر گرایش‌های جنسی منفی،

1. Marsh et al.

2. Wilson and Healy

3. Gadekar, Dhakne and Chavan

4. Hart

مسائل مذهبی و نژادپرستی از بیشترین بسامد برخوردار بوده‌اند. هارت معتقد است با راهبردهایی نظیر ایجاد موانع برای خرابکاری و ندال‌ها، کنترل دسترسی، دور کردن عمدی متخلفان از رفتارهای خرابکارانه، زیر نظر داشتن و بررسی کردن مستمر، از بین بردن انگیزه‌های تخریب، تنظیم قوانین مدون و عدم دسترسی بالقوه و ندال‌ها به هدف‌های خرابکارانه می‌توان به پیشگیری از پدیده وندالیسم پرداخت (به نقل از گلدستین^۱، ۱۹۹۶ و لینکلن^۲، ۱۹۸۹).

پرز^۳ (۲۰۰۹) در پژوهشی عکس‌العمل گروهی از کاربران یک کتابخانه دانشگاهی در والنسیای اسپانیا را نسبت به کتاب‌های آسیب دیده کتابخانه بررسی کرد. در این کتابخانه با ایجاد نمایشگاهی از کتاب‌های آسیب‌دیده در اثر وندالیسم و مصاحبه با بازدیدکنندگان از نمایشگاه، نظرات کاربران کتابخانه را نسبت به وندالیسم و آثار مخرب آن بررسی کردند. بازدیدکنندگان راهکارهایی برای حل مشکل وندالیسم در کتابخانه ارائه کردند که از میان آنها "جریمه و تنبیه و ندال‌ها" و "نظارت بیشتر کتابداران" از بیشترین فراوانی برخوردار بودند. پژوهش دیگر، به نتایج اجرای طرحی ابتکاری در کتابخانه عمومی سان‌فرانسیسکو مربوط می‌شود. در سال ۲۰۰۱ از کتاب‌های آسیب‌دیده کتابخانه با موضوع "گرایش‌های جنسی" نمایشگاهی با عنوان "وندالیسم معکوس" برپا شد. شرکت‌کنندگان در این نمایشگاه با ساخت آثار هنری از کتاب‌های صدمه‌دیده پیام‌ها و نظرات خود را منتقل کردند. یک‌سوم از شرکت‌کنندگان با آثار هنری خود انگیزه‌های منفی و خشم و ندال‌ها را توصیف کردند. حدود ۴۰ درصد از هنرمندان آثار هنری ویژه‌ای با موضوع تبدیل خشم و خسارت به جملات و اظهار نظرهای مثبت، تولید آثار هنری و یا تلاش در جهت بهبود وضعیت روانی و ندال‌ها ارائه کردند. گروهی از هنرمندان، آزادی بیان، تشابه و همگونی انسان‌ها و گرایش‌های جنسی منفی را تأیید و گروهی دیگر آن را نفی کردند (اگینز^۴، ۲۰۰۷).

باتوجه به سابقه نه‌چندان زیاد پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه وندالیسم کتابخانه‌ای در ایران و جهان بهتر است از رویکرد کیفی برای انجام پژوهش در این حوزه استفاده شود. به همین دلیل، پژوهش حاضر با رویکرد کیفی طراحی و اجرا شد تا به پرسش‌های زیر پاسخ دهد: دیدگاه خوانندگان درباره کتاب‌ها، چگونه در یادداشت‌هایی که در این آثار می‌نویسند منعکس می‌شود؟ و

ردپایی که خوانندگان در یادداشت‌های خود در کتاب‌ها به‌جا می‌گذارند شامل چه مفاهیمی است؟

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و با رویکرد کیفی انجام شده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از

1. Goldstein
2. Lincoln
3. Perez
4. Oggins

روش مشاهده استفاده شد. با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری هدفمند، گزیده‌ای از کتاب‌هایی که دارای یادداشتی از خوانندگان بودند انتخاب شدند و تا رسیدن داده‌ها به حالت اشباع این فرایند ادامه یافت. پس از حذف یادداشت‌های بسیار کوتاه و فاقد معنی، در مجموع تعداد ۱۴۰ نمونه یادداشت، از ۴۹ کتاب انتخاب شدند. سپس با استفاده از روش تحلیل محتوای ترکیبی، مفاهیم موجود در یادداشت‌ها استخراج و طبقه‌بندی شدند.

این تحلیل محتوا با رویکرد استقرایی انجام شده است؛ به این معنی که محققان در گام‌های ابتدایی پژوهش هیچ‌گونه فرضیه و چارچوب از پیش تعیین‌شده‌ای در ذهن نداشتند و صرفاً به شناسایی مقوله‌ها و مؤلفه‌های موجود در داده‌ها پرداخته‌اند.

یافته‌ها

دیدگاه‌های آزاد خوانندگان در یادداشت‌های آنان شامل ۴ مقوله اصلی است. این مقوله‌ها عبارتند از:

۱. بیان احساسات: بازتابی از احساسات خوانندگان در هنگام مطالعه کتاب؛
۲. اظهار نظر: انعکاسی از دیدگاه‌های خوانندگان در رابطه با موضوعات مختلف؛
۳. پیشنهاد: ردپایی از توصیه‌های خوانندگان به خوانندگان بعدی کتاب‌ها؛
۴. درخواست: مجموعه‌ای از تمایلات و درخواست‌های خوانندگان از خوانندگان بعدی

کتاب‌ها؛

مقوله نخست بیان احساسات است. در این مقوله، خوانندگان نظرات خود را در قالب مقوله‌های فرعی عشق، زندگی، گرایش‌های مذهبی، گرایش‌های ورزشی، اعتراض، گرایش‌های جنسی، تشکر، آرزو، اهدای کتاب، تمسخر، نصیحت و اندرز و سرگرمی ابراز کرده‌اند. مقوله بیان احساسات با فراوانی ۵۰/۸۳ درصد، بیشترین فراوانی را در میان مقوله‌های اصلی داشته است. نمونه‌هایی از یادداشت‌های مرتبط با مقوله بیان احساسات در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نمونه‌هایی از بیان احساسات منعکس شده در یادداشت‌های خوانندگان

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	نمونه برگزیده
بیان احساسات	عشق	یک روز عشقت رو دزدیدم و برای اینکه جای مطمئنی داشته باشه آن را در قلبم پنهان کردم غافل از اینکه روزی برای پس گرفتن عشقت قلبم را خواهی کشت.
	زندگی	خیلی تلخ... آدمک آخر دنیا است بخند. آدمک مرگ همین جاست بخند دست خطی که تو را عاشق کرد، شوخی کاغذی ماست بخند، آدمک خل نشوی گریه کنی، کل دنیا سراب است بخند. آن خدایی که بزرگش خواندی، بخدا مثل تو تنهاست بخند... ترنم امضا

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	نمونه برگزیده
بیان احساسات	آرزو	آرزوی من سلامتی شما عزیزان است. با آرزوی ساعتی خوش بر شما
	نصیحت و اندرز	افتادگی آموز اگر طالب فیضی هرگز آب نخورد زمینی که بالاست. امضا
	تشکر	کتاب بسیار خوبی بود از نویسنده این کتاب ممنونم سرگرمی خوبی در اوقات فراغتم بود.
	اعتراض	این کتاب خیلی بد است هیچ کس آن را نخواند ... (نام نویسنده کتاب) بهتر است اصلاً کتاب ننویسی.
	گرایش‌های جنسی	9, 6, 43, 45, 257 safahate por mokhatab
	گرایش‌های ورزشی	به افتخار هر چی پرسپولیسیه امضا
	گرایش‌های مذهبی	یا حسین (۷) این جامه سیاه فلک در عزای کیست؟ حمید امضا
	اهدای کتاب	تقدیمی ... به کتابخانه ...
	تمسخر	بابا لفظ قلم!! (این عبارت خطاب به نظر خواننده قبلی نوشته شده است)
	سرگرمی	بازنویسی عنوان کتاب با مازیک (شبیه تهرین خطاطی)

مقوله دوم اظهار نظر است. مقوله‌های فرعی استخراج شده از این مقوله عبارتند از: تأیید کتاب، رد کتاب، نقد کتاب، اصلاح کتاب، توصیف کتاب، و مقایسه کتاب با آثار مشابه. مقوله اظهار نظر با فراوانی ۳۵/۱۹ درصد، از نظر تعدد تکرار در دومین رتبه قرار دارد. نمونه‌هایی از یادداشت‌های مرتبط با این مقوله در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. نمونه‌هایی از اظهار نظرهای منعکس شده در یادداشت‌های خوانندگان

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	نمونه برگزیده
اظهار نظر	تأیید کتاب	خیلی خیلی زیبا بود از خوندنش به وجد اومدم.
	رد کتاب	خیلی بیخوده و اصلاً به درد خوندن نمیخوره
	نقد کتاب	کتاب خوبی است ولی غلط‌آملائی زیاد دارد همینطور اشتباه در اسامی و گسیختگی جملات و در بعضی مواقع تناقض.
	اصلاح کتاب	(صفحه قبل از شروع داستان کتاب نوشته شده است: در دایره قسمت، ما نقطه تسلیمیم/ لطف آنچه تو اندیشی، حکم آنچه تو فرمایی، مخاطب بالای تسلیمیم نوشته است: پرکاریم (و بالای اندیشی نوشته است: بنهایی
	توصیف کتاب	در انتخاب این کتاب تکیه بر اسم آن نکنید (نام کتاب تکیه بر باد است) کتابی جنایی است که داستان آن را قبلها از تلویزیون دیده‌ایم. به صفحه آخر کتاب مراجعه کنید. ۸۵/۹/۶
	مقایسه کتاب	خیلی قشنگ بود حتماً بخونید ولی باز هم ... (نام یک رمان ایرانی) همیشه سپیده

سومین مقوله، مقوله پیشنهاد است. این مقوله با میزان فراوانی ۱۱/۷۳ درصد در رتبه سوم قرار دارد. مقوله پیشنهاد نیز مانند دو مقوله دیگر شامل مقوله‌هایی فرعی است که از یادداشت‌های خوانندگان استخراج شده است. این مقوله‌ها عبارتند از: پیشنهاد در رابطه با خواندن کتاب، پیشنهاد در رابطه با نخواندن کتاب و پیشنهاد در رابطه با سایر موضوعات. نمونه‌هایی از یادداشت‌های مرتبط با این مقوله در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳. نمونه‌هایی از پیشنهاد‌های منعکس شده در یادداشت‌های خوانندگان

مقوله اصلی	مقوله‌های فرعی	نمونه برگزیده
پیشنهاد	پیشنهاد درباره خواندن کتاب	خوندن این کتاب را به شما توصیه می‌کنم بهترین کتابی است که قابل خوندنه. نخونی از دستش میدی ها!!! از ما گفتی بود.
	پیشنهاد درباره نخواندن کتاب	کتاب واقعا مسخرهای بود اصلاً این کتاب را بر ندارید به توصیه‌های ما گوش کنید. امضا
	پیشنهاد درباره سایر موضوعات	هر وقت دلت گرفت سوره عصر رو بخون.

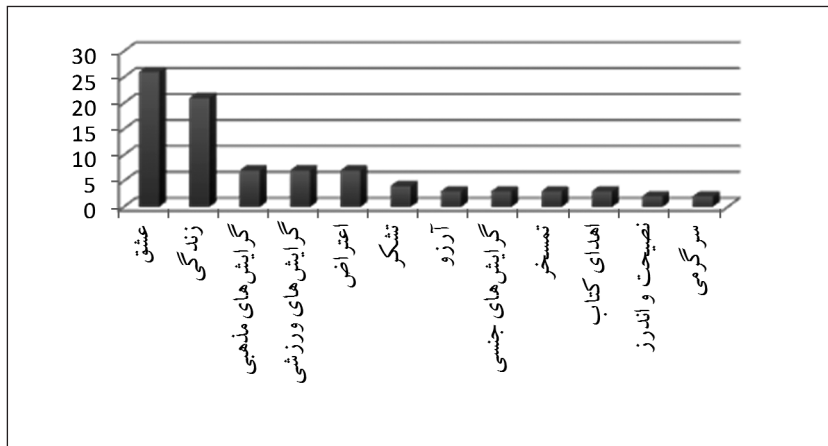
مقوله چهارم، درخواست است. در نتیجه تحلیل محتوای ترکیبی کتاب‌نوشته‌ها، مفاهیمی نظیر درخواست مراقبت از کتاب، درخواست تحویل به موقع کتاب و درخواست دعا از خوانندگان بعدی کتاب‌ها، از مقوله چهارم استخراج شدند. نمونه‌هایی از یادداشت‌های مرتبط با مقوله درخواست در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴. نمونه‌هایی از درخواست‌های منعکس شده در یادداشت‌های خوانندگان

مقوله اصلی	مفهوم	نمونه برگزیده
درخواست	درخواست مراقبت از کتاب	لطفاً کتابا رو پاره و خط خطی نکنید.
	درخواست تحویل به موقع کتاب	تو رو خدا کتابا رو بهموقع بیارید ما کنکور داریم.
	درخواست دعا	تو رو خدا برا من دعا کنید.

همان‌طور که گفته شد، مقوله بیان احساسات با بیشترین فراوانی و تنوع موضوعی موجود در مفاهیم طبقه‌بندی‌شده، در درجه نخست اهمیت قرار دارد. به‌منظور بررسی‌های

دقیق‌تر، فراوانی مفاهیم موجود در مقوله بیان احساسات در نمودار ۱ ترسیم شده است:

نمودار ۱. میزان فراوانی مفاهیم مختلف در مقوله بیان احساسات

باتوجه به نمودار ۱، مقوله عشق بیشترین میزان فراوانی را در میان مقوله‌های فرعی استخراج‌شده از مقوله بیان احساسات داراست. مقوله عشق شامل مفاهیمی مانند نتیجه عشق، ابراز عشق و کیفیت عشق است. نتیجه عشق بیشترین و کیفیت عشق کمترین فراوانی را داشته است.

بعد از عشق، مقوله زندگی با ۲۱ مرتبه تکرار در رتبه دوم بیشترین فراوانی هاست. مقوله زندگی به دو دسته کلی نگرش مثبت به زندگی و نگرش منفی به زندگی تقسیم می‌شود. در نگرش مثبت به زندگی با مفاهیمی مانند تلاش، ارزش‌های اخلاقی و زیبایی زندگی روبه‌رو می‌شویم در حالی که مفاهیم موجود در نگرش منفی به زندگی در مفاهیمی از قبیل شکایت از روزگار، گلایه از سرنوشت، حسرت خوردن برای زمان از دست‌رفته و دوری و جدایی خلاصه می‌شود. نکته قابل توجه در میزان فراوانی این دو دسته مفاهیم مثبت و منفی این است که فراوانی مقوله زندگی با نگرش منفی بیش از سه برابر فراوانی مقوله زندگی با نگرش مثبت است. طبق آمار به دست آمده از نتایج تحلیل محتوای ترکیبی کتاب‌نوشته‌ها، مفهوم زندگی با نگرش منفی در ۱۶ مورد دیده شده است و این در حالی است که مفهوم زندگی با نگرش مثبت تنها در ۵ مورد مشاهده شده است.

گرایش‌های مذهبی، گرایش‌های ورزشی و اعتراض با کاهشی قابل ملاحظه نسبت به مقوله‌های عشق و زندگی، هرکدام تنها در ۷ مورد از مجموعه داده‌ها یافت شدند. مقوله گرایش‌های مذهبی شامل مفاهیمی نظیر خدا، نماز، عشق و ارادت به ائمه اطهار(ع) و نگارش

حدیث و جملات مذهبی بود. مفاهیم موجود در مقوله گرایش‌های ورزشی نیز با موضوعاتی از قبیل علاقه به ورزش فوتبال، علاقه به تیم فوتبال معروف و همچنین ابراز علاقه به فوتبالیست‌های مشهور همراه بوده است.

از دیگر مقوله‌های قابل توجه، مقوله اعتراض است. در یادداشت‌های مرتبط با این مقوله، ۳ مفهوم مهم مشاهده شد. این مفاهیم عبارتند از: اعتراض به نویسنده کتاب، اعتراض به نظرات و یادداشت‌های خوانندگان قبلی و نیز اعتراض به سیاست مجموعه‌سازی کتابخانه. اما در نقطه مقابل مقوله اعتراض، مقوله تشکر مشاهده شد که تنها مفهوم موجود در این مقوله، مفهوم تشکر از نویسنده کتاب بود.

مقوله آرزو از دیگر مقوله‌های مرتبط با بیان احساسات است. این مقوله نیز همانند مقوله زندگی به دو دسته کلی آرزو با نگرش مثبت و نیز آرزو با نگرش منفی تقسیم می‌شود. در مجموع، ۲ آرزو با نگرش مثبت و ۱ آرزو با نگرش منفی مشاهده شد.

از دیگر مقوله‌های مشاهده شده در مجموعه داده‌ها مقوله گرایش‌های جنسی است. این مقوله تنها در کتاب‌های داستانی عاشقانه دیده شد و تنها مفهوم مشاهده شده در این مقوله، مفهوم علاقه به توصیف روابط بین دو جنس مخالف بود. به طوری که شماره صفحه‌هایی از کتاب که موضوع مطالب آن صفحه‌ها توصیف روابط آنان بود، به عنوان صفحه‌های پر مخاطب معرفی شده بودند.

مقوله اهدای کتاب و تمسخر با فراوانی ۳ مورد مشاهده شدند. مقوله تمسخر شامل مفاهیمی نظیر تمسخر خوانندگان قبلی و یا محتوای کتاب مورد نظر بود. مقوله اهدای کتاب نیز به دو دسته کلی تقسیم می‌شود. گروهی از اهداکنندگان با نام و امضای خود کتاب مورد نظر را به کتابخانه تقدیم کرده بودند و گروهی دیگر بدون ذکر نام و امضا کتابشان را تقدیم کرده بودند.

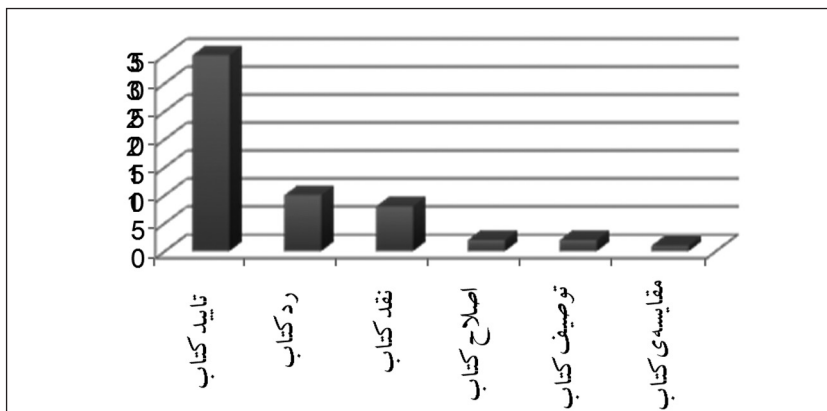
اما کمترین میزان فراوانی در دو مقوله نصیحت و اندرز و سرگرمی دیده شد که با فراوانی تنها ۲ مورد جزو مقوله‌هایی با اهمیت کمتر به‌شمار می‌آیند. در مقوله نصیحت و اندرز، پندها و نصیحت‌های اخلاقی در قالب شعر و خطاب به مخاطبانی عام نوشته شده بودند. مقوله سرگرمی نیز شامل یادداشت‌هایی می‌شود که تنها از روی سرگرمی و شاید نوعی عادت نوشته شده بودند و مفاهیم خاصی جز سرگرمی از آنها استخراج نشد.

همان‌طور که اشاره شد، دو مین مقوله اصلی پربسامد، مقوله اظهار نظر است. این مقوله شامل مفاهیمی از قبیل تأیید کتاب، رد کتاب، نقد کتاب، اصلاح کتاب، توصیف کتاب و مقایسه کتاب با آثار مشابه است. میزان فراوانی مفاهیم موجود در مقوله اظهار نظر در نمودار ۲ قابل مشاهده است. بیشترین فراوانی متعلق به مفهوم تأیید کتاب و کمترین فراوانی مربوط

به مفهوم مقایسه کتاب با آثار مشابه است. مفهوم نقد کتاب به چهار دسته اصلی نقد کلی، نقد ادبی، نقد ساختاری و نقد شخصیت‌های داستان تقسیم می‌شود.

در نقد کلی، فصل‌های مختلف کتاب از لحاظ مناسب بودن محتوا و میزان کارآمدی مطالب در آموزش و انتقال مفاهیم، توسط خوانندگان بررسی شده بودند. در نقد ادبی، میزان رعایت اصول و علائم نگارشی، توجه به غلط‌های املائی و تعیین میزان شفافیت و پیوستگی جملات توسط خوانندگان بررسی شده بودند، اما در نقد ساختاری، ترتیب قرار گرفتن فصل‌های کتاب، میزان انسجام و پیوستگی مطالب و در نهایت نظام‌مند بودن ساختار کتاب مطالعه شده، توسط خوانندگان مورد بررسی قرار گرفته است. در دسته چهارم نقد نیز، خوانندگان در نتیجه ارتباطی که با داستان کتاب و شخصیت‌های آن برقرار کرده‌اند به نقد شخصیت‌های داستان از دیدگاه خودشان پرداخته‌اند. بررسی نقد شخصیت‌ها نشان‌دهنده این است که خوانندگان بعضی از شخصیت‌ها را مقبول و معتبر توصیف کرده‌اند و برخی دیگر را مورد سرزنش قرار داده‌اند.

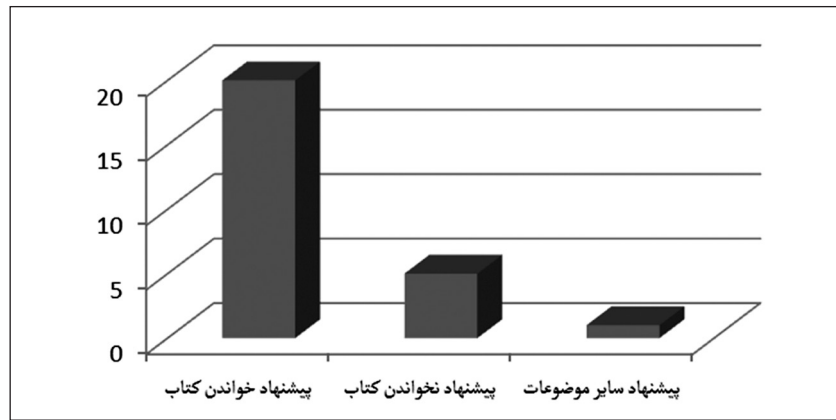
مفهوم اصلاح کتاب به معنی تصحیح اشتباهات نگارشی کتاب توسط خوانندگان از دیدگاه خود آنهاست. مفهوم توصیف کتاب به معنی بیان خلاصه‌ای از کتاب به‌عنوان راهنما برای خوانندگان بعدی کتاب است اما مفهوم مقایسه کتاب همان‌طور که از نام آن پیداست به معنی مقایسه کتاب مورد مطالعه با آثار مشابه توسط خواننده است. به‌طور مثال، مقایسه یک کتاب رمان ایرانی با یک کتاب رمان ایرانی دیگر.

نمودار ۲. میزان فراوانی مفاهیم مختلف در مقوله اظهارنظر

اما مقوله سوم پیشنهاد است. این مقوله در میان مقوله‌های اصلی در رتبه سوم اهمیت قرار دارد. مفاهیم موجود در این مقوله عبارتند از: پیشنهاد در رابطه با خواندن کتاب، پیشنهاد در رابطه با نخواندن کتاب و پیشنهاد در رابطه با سایر موضوعات. خوانندگان در صورت

رضایت از کتاب مطالعه‌شده، با پیشنهادی در مورد خواندن کتاب، خوانندگان بعدی را به مطالعه آن کتاب تشویق کرده‌اند و در صورت نارضایتی از کتاب نیز به انتخاب‌کنندگان بعدی کتاب‌ها، پیشنهاد کرده‌اند کتاب موردنظر را برای مطالعه انتخاب نکنند. اما پیشنهاد در رابطه با سایر موضوعات به یادداشت‌هایی مربوط می‌شود که خوانندگان در مورد موضوعات آزاد و بی‌ربط به کتاب موردنظر، پیشنهادهایی را به خوانندگان بعدی کتاب منتقل کرده‌اند. با توجه به نمودار ۳ بیشترین پیشنهادها مربوط به پیشنهاد در رابطه با خواندن کتاب و کمترین پیشنهادها در مورد موضوعات آزاد بوده است.

نمودار ۳. میزان فراوانی مفاهیم مختلف در مقوله پیشنهاد

اما از بررسی فراوانی مفاهیم موجود در مقوله چهارم که مقوله درخواست است مشخص شد بیشترین فراوانی متعلق به مفهوم درخواست مراقبت از کتاب و کمترین فراوانی متعلق به دو مفهوم درخواست تحویل به موقع کتاب‌ها و درخواست دعا از سایر خوانندگان بوده است (نمودار ۴).

نمودار ۴. میزان فراوانی مفاهیم مختلف در مقوله درخواست

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی یافته‌های پژوهش بیان‌گر این است که اغلب خوانندگانی که در حاشیه کتاب‌ها یادداشت نوشته‌اند، بیش از آنکه قصد تخریب داشته باشند، هدف اطلاع‌رسانی داشته‌اند. این نتیجه از جنبه‌های گوناگون قابل بررسی است. شاید این نتیجه به معنای آن باشد که وقتی پدیده وندالیسم در یک بافت کتابخانه‌ای رخ می‌دهد، ابعاد و ویژگی‌های جدیدی به خود می‌گیرد که کشف و شناسایی هر کدام از آنها می‌تواند دریچه‌ای به شناخت بهتر این پدیده باشد.

از آنجا که بیشترین کتاب‌هایی که حاوی یادداشت بوده‌اند متعلق به رده موضوعی ۸۰۰ (کتاب‌های رمان ایرانی) بودند و از سوی دیگر، براساس آمارهای امانت منابع کتابخانه، بیشترین امانت‌ها نیز متعلق به رده موضوعی ۸۰۰ بوده است. شاید یکی از دلایل بالا بودن میزان فراوانی یادداشت‌ها در کتاب‌های رده ۸۰۰، بالا بودن میزان امانت آنها باشد. بر این اساس، به نظر می‌رسد بین آمار امانت کتاب و میزان فراوانی یادداشت‌های نوشته شده در آن رابطه وجود داشته باشد. به عبارت دیگر، کتاب‌های پرمخاطب بیش از کتاب‌های دیگر با احتمال نوشته شدن یادداشت در آنها مواجه هستند. علاوه بر این، مشاهده شد در بیشتر موارد در کتاب‌هایی که یک یادداشت نوشته شده است، نوشتن یادداشت‌های بعدی ادامه پیدا کرده است. به عبارت دیگر، پدیده گلوله‌برفی باعث شده است خوانندگان با دیدن یک یادداشت نوشته شده در کتاب، به نوشتن یادداشت‌های بعدی ترغیب شوند.

اما شناسایی گروه خوانندگانی که بیشتر کتاب‌های رده موضوعی ۸۰۰ را مطالعه می‌کنند از دیگر نکات قابل توجه است. براساس آمارهای مربوط به امانت کتاب در کتابخانه هاشمی‌نژاد، بیشترین کتاب‌های رده موضوعی ۸۰۰ (به‌ویژه رمان‌های ایرانی) توسط دختران نوجوان و جوان و همچنین زنان خانه‌دار مطالعه می‌شوند. از طرفی با توجه به ویژگی‌های خاص سنین نوجوانی به‌ویژه دوران بلوغ و پیامدهای آن، به نظر می‌رسد اغلب خوانندگانی که به نوشتن یادداشت تمایل نشان داده‌اند جزو دختران نوجوان و جوان باشند. این درحالی است که بررسی پیشینه پژوهشی در حوزه وندالیسم نشان می‌دهد بیشترین وندال‌ها از گروه جنسی مذکر هستند. بنابراین، به نظر می‌رسد نتایج این پژوهش در مورد جنسیت وندال‌ها با تحقیقات پیشین همخوانی ندارد و این عدم همخوانی باعث می‌شود پدیده وندالیسم در بافت کتابخانه‌ای، با ویژگی‌هایی خاص از وندالیسم در سایر بافت‌های اجتماعی متمایز شود. کتابخانه عمومی شهید هاشمی‌نژاد از نظر مکانی، در مرکز شهر واقع شده است و از نظر تنوع منابع نیز اولین و بزرگ‌ترین کتابخانه عمومی شهرستان محسوب می‌شود. وجود بخش‌های متنوع کتاب‌های بزرگسالان، کتاب‌های کودکان، کتاب‌های نوجوانان، کتاب‌های کمک‌درسی، منابع دیداری - شنیداری، نشریات، کتاب‌های مرجع و بخش اینترنت از دیگر

عوامل جذب مخاطب در این کتابخانه است. به بیان دیگر، می‌توان گفت این کتابخانه ویتروینی از کتابخانه‌های عمومی شهر است که همیشه بالاترین آمار عضویت و تعداد مراجعه‌کننده را داشته است. طبیعی است هرچه تعداد اعضای یک کتابخانه بیشتر باشد، جامعه مخاطب آن نیز از تنوع اقشار اجتماعی بیشتری برخوردار است. همچنین با توجه به ماهیت کتابخانه عمومی که جامعه مخاطب آن در میان انواع کتابخانه‌ها، گسترده‌ترین جامعه است می‌توان نتیجه گرفت بافت اجتماعی این کتابخانه از تنوع و گستردگی بالایی برخوردار است و کتابخانه وظیفه دارد به نیازهای مطالعاتی همه گروه‌ها توجه داشته باشد.

با توجه به یافته‌های به‌دست آمده از تحلیل محتوای کتاب‌نوشته‌ها به نظر می‌رسد اغلب خوانندگان که یادداشت نوشته‌اند دچار نوعی افسردگی و ناامیدی از زندگی هستند. بررسی دیدگاه‌های آنها در یادداشت‌هایشان نشان داده که نگرش آنها به زندگی (حداقل در زمان نوشتن یادداشت)، نوعی نگرش منفی توأم با احساس غم و اندوه بوده است. همچنین امیدواری به زندگی در نویسندگان یادداشت‌ها نیز در سطح پایینی به نظر می‌رسد.

اما مقوله عشق و پیامدهای استخراج‌شده از آن (نتیجه عشق، ابراز عشق و کیفیت عشق) از مهم‌ترین مقوله‌های قابل توجه است. وجود مفهوم عشق در یادداشت‌های خوانندگان نشان‌دهنده احساسات قلبی، روابط احساسی و تجربه‌های ناشی از آن است. با توجه به تحلیل‌های انجام شده به نظر می‌رسد افرادی که به نوشتن یادداشت در حاشیه کتاب تمایل نشان داده‌اند در اغلب موارد، احساساتی نظیر شکست در روابط عاطفی و پشیمانی از عشق را تجربه کرده‌اند. نکته قابل توجه دیگر مقوله ابراز عشق است که به صورت‌های مختلف در مجموعه داده‌ها مشاهده شده است. شاید دلیل فراوانی این مقوله وجود محدودیت‌های قابل توجه در عرف اجتماعی جامعه ایران باشد که البته به نظر می‌رسد در شهرستان‌ها بیشتر از کلان‌شهرها و در میان دختران، بیش از پسران باشد.

همان‌طور که در نظریه وندالیسم هوبر، مدل موزر و نظریه برآیند کلارک گفته شد، احساساتی نظیر ناکامی و وضعیت‌های خاص روانی مانند افسردگی و ناامیدی از زندگی در بروز رفتارهای وندالیستی مؤثر هستند.

با توجه به این نتایج، بهتر است در فرایند مجموعه‌سازی این کتابخانه توجه بیشتری به آثار الهام‌بخش شود. این آثار با تقویت روحیه و احساس امیدواری، باعث افزایش نشاط و کمرنگ شدن افسردگی و ناامیدی در افراد می‌شوند.

در مورد مقوله‌های اظهارنظر، پیشنهاد و درخواست‌های خوانندگان می‌توان گفت کتاب‌های یک کتابخانه نه تنها وسیله‌ای برای انتقال پیام بین نویسندگان و خوانندگان است بلکه می‌تواند به عنوان یک رسانه ارتباطی و اجتماعی منتقل‌کننده پیام‌ها و نظرات یک

خواننده به خوانندگان بعدی و یا کتابداران باشند. در موارد بسیاری نگارنده مشاهده کرد اعضای کتابخانه برای انتخاب کتاب، ابتدا یادداشت‌های نوشته‌شده در آن را مرور می‌کنند. همچنین تشخیص برخی از کتاب‌های ناقص با دیدن یادداشت‌های خوانندگان به راحتی میسر شد و کتابداران را در عملیات و جین و شناسایی کتاب‌های بدون مخاطب راهنمایی کرد. بنابراین، باتوجه به بار اطلاعاتی قابل انتقال در این گونه یادداشت‌ها، اگر فضایی مناسب برای نوشتن این یادداشت‌ها در کتاب‌ها در نظر گرفته شود، می‌تواند راهنمای خوبی در عملیات مجموعه‌سازی و و جین برای کتابداران باشند. علاوه بر این، خوانندگان بعدی کتاب‌ها نیز می‌توانند در انتخاب کتاب از نظرات خوانندگان قبلی استفاده نمایند.

باتوجه به اهمیت یادداشت‌های خوانندگان در حاشیه کتاب‌ها و نقش و کاربردهای مختلف آنها، پیشنهاد می‌شود ناشران محترم در تدوین و طراحی کتاب‌ها، فضایی را برای درج نظرات خوانندگان در نظر گیرند. مزیت این طرح علاوه بر آنکه خواننده را به نگارش نظر و دیدگاه وی تشویق و ترغیب می‌کند، از فرسودگی و زشتی ظاهر کتاب نیز پیشگیری می‌شود. پیشنهاد می‌شود سیاست مجموعه‌سازی کتابخانه‌ها به گونه‌ای طراحی شود که در قسمتی از آن از نظرات خوانندگان در این گونه یادداشت‌ها استفاده شود.

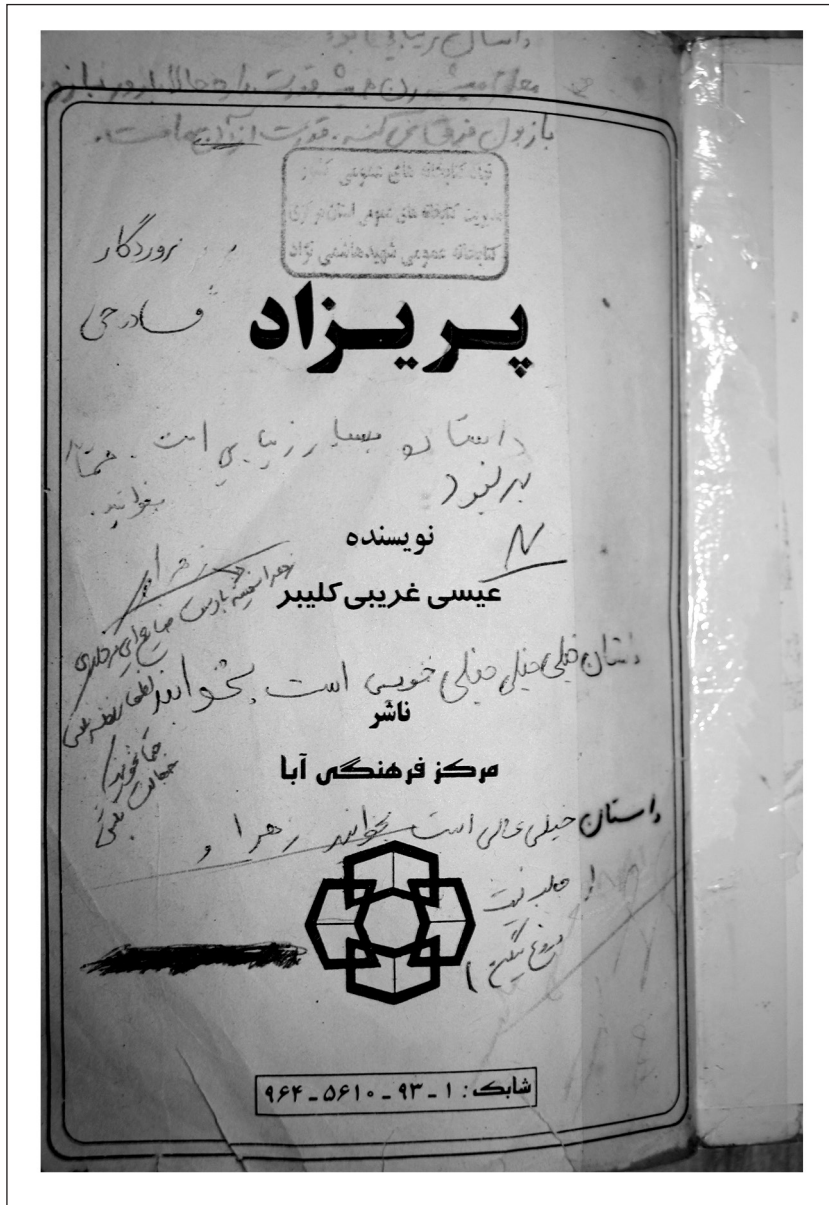
مآخذ

- حیدری، اسلام و پارسامهر، مهربان (۱۳۹۱). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر وندالیسم (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دبیرستانی شهر اهواز). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳ (۳)، ۲۰۷-۲۲۹.
- فتحی، سروش و محمدی، حامد (۱۳۹۰). شهرنشینی، بیگانگی اجتماعی و رفتارهای وندالیستی جوانان. *فصلنامه پژوهش اجتماعی*، ۴ (۱۳)، ۱۵۷-۱۷۱.
- قاسمی، وحید (۱۳۸۸). *جامعه‌شناسی ورزش: وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال*. تهران: جامعه‌شناسان.
- قاسمی، وحید؛ ذوالاکتاف، وحید و نورعلی‌وند، علی (۱۳۸۸). توصیف جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر وندالیسم و اوباشگری در ورزش فوتبال. *فصلنامه المپیک*، ۱۷ (۱)، ۶۹-۷۹.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۷۹). *مبانی نظری و تجربی وندالیسم: مروری بر یافته‌های یک تحقیق*. نامه علوم اجتماعی، ۱۶، ۱۹۳-۲۲۷.
- محسنی تبریزی، علیرضا (۱۳۸۳). *وندالیسم*. تهران: انتشارات آن.
- مقصودی، سوده و بنی‌فاطمه، زهرا (۱۳۸۳). تحلیل محتوای دیوارنویسی‌های کلاس‌های درس دانشگاه شهید باهنر کرمان. *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، ۳ (۱۳)، ۲۶۷-۲۸۸.
- منصوریان، یزدان (۱۳۸۸). امیدها و تردیدهای پژوهشگران به رویکرد کیفی در فرایند پژوهش. *کتاب ماه کلیات*، ۱۳ (۳)، ۶۰-۶۵.

- میرفردی، اصغر؛ احمدی، سیروس و نیکخواه، زهرا (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر وندالیسم (خرابکاری) در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر یاسوج. *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۲۳ (۳)، ۱۸۵-۲۰۶. [/http://fa.wikipedia.org/wiki](http://fa.wikipedia.org/wiki) از: ۵ فروردین ۹۲.
- Gadekar, S.J., Dhakne, B.D. & Chavan, S.P. (2013). Preventive & control measures of library crime & vandalism in engineering college libraries. *Research Front*, 1 (3), 23-33.
- Goldstein, A. (1996). *The psychology of vandalism*. New York: Plenum press.
- Hart, Sandra (2005). *Vandalism in Libraries: Causes, Common Occurrences and Prevention Strategies*. Retrieved October 16, 2014, from <http://capping.slis.ualberta.ca/cap05/sandy/capping.htm>
- Lincoln, A. (1989). Vandalism: Causes, Consequence and Prevention. *Library and Archival Security*, 9 (3/4), 37-61.
- Oggins, J. (2007). Reversing Vandalism: Coping themes in a library's community art exhibit. *The Art in Psychotherapy*, 34 (3), 263-276.
- Perez, C. (2009). Understanding University Library User's Mistreatment of Books. *The Journal of Academic Librarianship*, 35 (2), 177-183.
- Vandalism in Oxford Advanced Learner's Dictionary (1992). Oxford: Oxford university press.

استناد به این مقاله:

- شهباز، سیما؛ منصوریان، یزدان؛ شهباز، افسانه (۱۳۹۴). بازتاب وندالیسم کتابخانه‌ای در کتاب‌نوشته‌ها: مطالعه‌ای موردی. *فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات*، ۲۶ (۱)، ۴۳-۶۰.

پیوست ۱. تصویر نمونه‌ای از کتاب نوشته‌ها